

„Zemnice“ v Hradci Králové. Dosavadní stav poznání.

Radek Bláha

Problematika tzv. zemnic v českých městech 13. a 14. století se v poslední době znovu dostává do středu pozornosti středověké archeologie. Předložená stať stručně upozorňuje na některé nálezy z Hradce Králové, které je možné přiřadit k objektům tohoto typu a byly zjištěny v posledních cca 6 letech při předstihových záchranných výzkumech, prováděných Muzeem východních Čech v Hradci Králové.

Hradec Králové náleží k těm lokalitám, které mohou k řešení otázky tzv. zemnic poskytnout významné informace, neboť se zde díky příznivým vlastnostem podloží (těžko propustný slín – Richter – Vokolek 1995, 86) v sídlištních souvrstvích dochovávají podstatné části dřevěných konstrukcí středověkých, případně raně novověkých staveb. Na druhou stranu, vzhledem k intenzivní stavební činnosti, vrcholící v 18. a 19. století, jsou starší archeologické situace značně narušeny a limitujícím faktorem je přirozeně omezený plošný rozsah záchranných archeologických výzkumů, prováděných v živém organismu centra krajského města.

Od roku 1997 bylo při záchranných archeologických výzkumech ve středověkém jádru Hradce Králové odkryto celkem 5 zahloubených staveb typu „zemnice“ s dřevěnou konstrukcí (obr. 1).

obr. 1
Hradec Králové, jádro města
s vyznačenými objekty typu zemnice
prozkoumanými v letech 1997–2001.

Abb. 1
Hradec Králové, Stadtkern
mit den eingezeichneten
und in den Jahren 1999–2001
erforschten Objekten vom Typ
Grubenhaus.

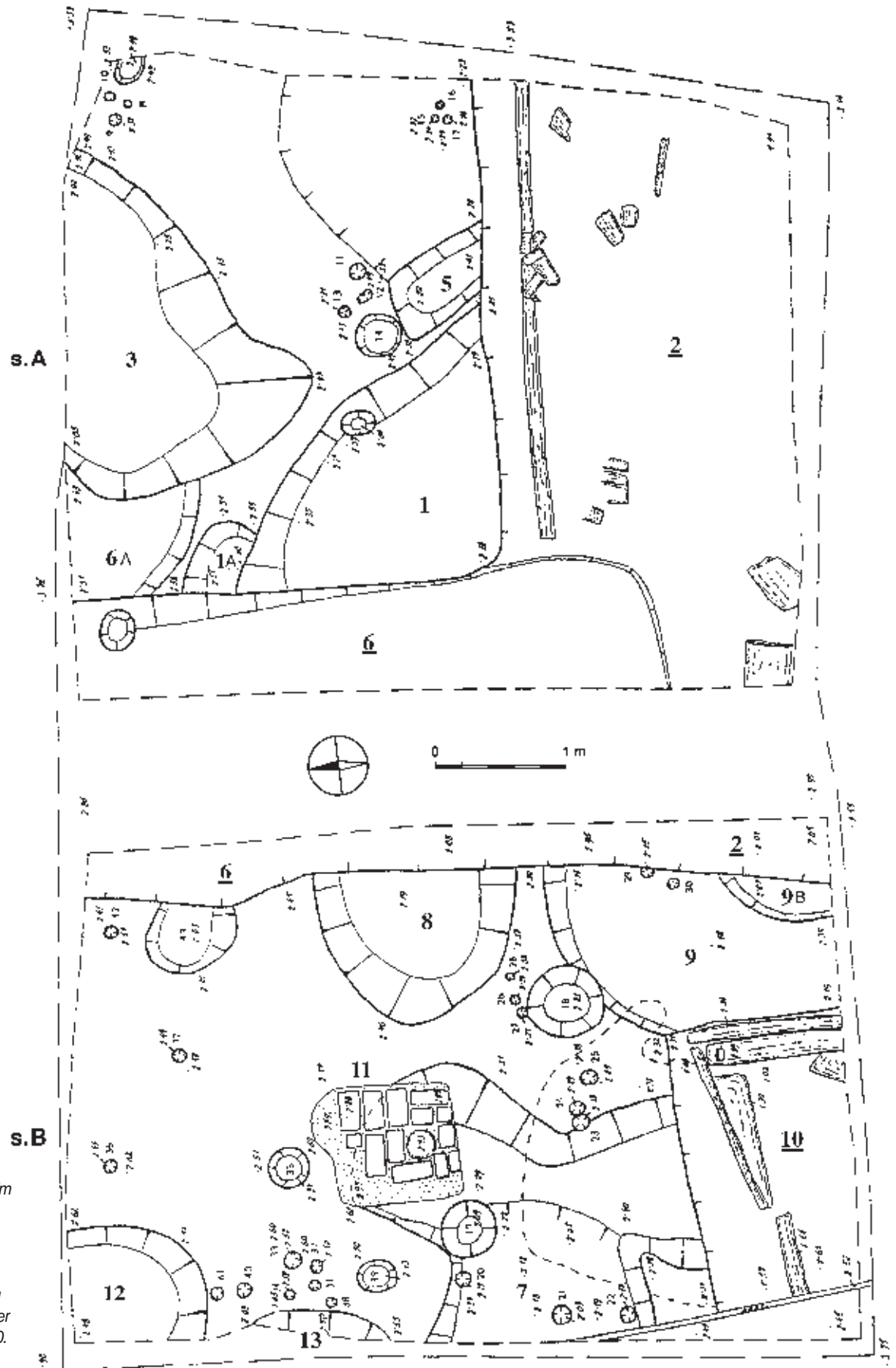
- ❶ Malé nám., výzkum 1997, obj. 2 a 6
- ❷ Malé nám., výzkum 1997, obj. 10
- ❸ Malé nám., výzkum 2000, obj. 7
- ❹ Dlouhá ul., výzkum 2001, sektor A3
- ❺ Dlouhá ul., výzkum 2001, sektor B3

0 100 m

HRADEC KRÁLOVÉ

První dva objekty zachytil v roce 1997 záchranný archeologický výzkum na stavbě trafostanice v jižní části Malého náměstí. Výsledky tohoto odkryvu již byly v archeologické literatuře prezentovány (Sigl 1998; 1999) a lze se proto omezit na stručný popis zjištěné situace (**obr 2**). V sondě A (s přesahem do B) byla zachycena vstupní šíje (obj. 6) o délce cca 3 m, šířce 2,3 m a část severní a západní stěny (objektu 2) o rozměrech cca 6,0 × 2,8 m, vyhloubené do slínovcového podloží, a hlubokého asi 80 cm. Z výdřevy stěn se dochoval pouze trám, ležící rovnoběžně se severní stěnou a další úlomky dřeva v zásypu.

obr. 2
Hradec Králové, Malé nám., výzkum 1997, půdorys výzkumu se zvýrazněním objektů 2 (6) a 10. Zpracováno podle: Sigl 1998, 134.

Abb. 2
Hradec Králové, Malé nám., Forschung 1997, Grundriss der Forschung mit einer Hervorhebung der Objekte 2 (6) und 10. Bearbeitet nach Sigl 1998, 134.

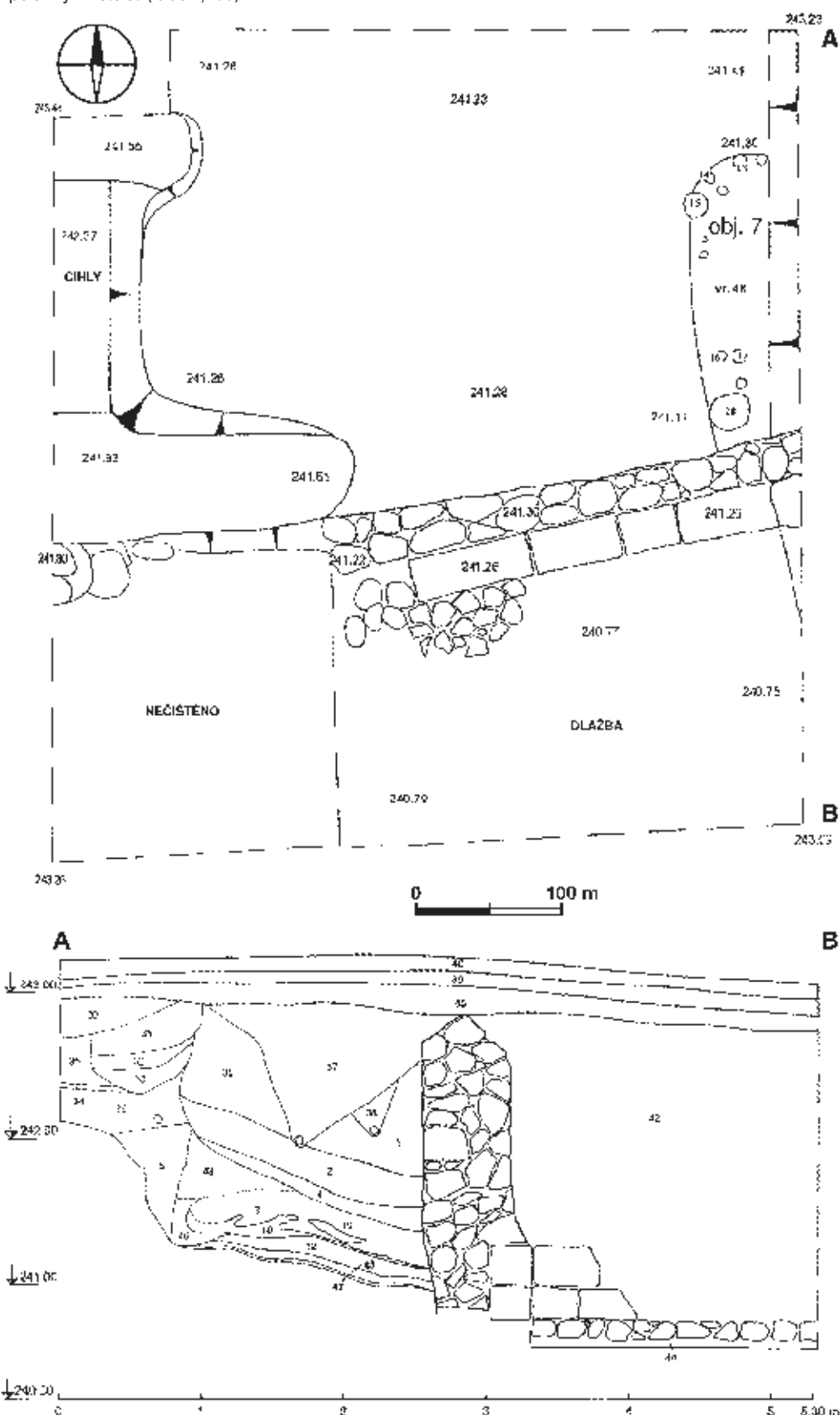
Západně od této stavby, již v sondě B, ležel další objekt s výdřevou (obj. 10), zahloubený cca 1 m, z něhož se podařilo prozkoumat severovýchodní část (cca 2 × 1,3 m) s nárožím, tvořeným přeplátovanými trámy bez zhlaví (tedy způsobem známým z lidové architektury; k terminologii viz např. Baran 1952, 233, 236), z nichž jeden byl opatřen otvorem pro pravouhlý kvadratický čep svislého dřevěného prvku. S touto stavbou pravděpodobně souvisí části trámů, nalezené západně a jihozápadně od objektu 2 v sondě z roku 1970 (jeden z trámů měl výdřev pro zasazení svislého prvku a podélný žlábek, sloužící zřejmě k upevnění svislých prken; Richter – Vokolek 1995, 52). Výplň objektů 2(6) a 10/97 tvořil žlutavý šedý, šedočerný, černý promíšený jíl s četnými zlomky vrcholně středověké keramiky. Na jejich dně se nacházela šedočerná jílovitá vrstva, kterou lze interpretovat jako zbytky podlahy (Sigl 1998, 129). Keramické zlomky ze zásypu obou objektů je možno rámcově datovat do 13. a první poloviny 14. století (Ibidem, 130).

obr. 3
Hradec Králové, Malé nám., výzkum
2000, půdorys a řez se zvýrazněním
objektu 7. Zpracováno podle:
Ježek 2000, 130–131.

Abb. 3
Hradec Králové, Malé nám., Forschung
2000, Grundriss und Schnitt mit
einer Hervorhebung des Objektes 7.
Bearbeitet nach: Ježek 2000, 130–131.

legenda

- 1 zelenočerný slabě písčité jíl s drobnými hručkami přepálené mazanice a četnými uhlíky;
- 2 hnědošedý jíl se zrnky přepálené mazanice;
- 3 hnědočervená, místy do tvrda přepálená zemina s hručkami mazanice;
- 4 zelenošedý jíl s četnými uhlíky, hručkami přepálené mazanice a úlomky cihel; šedý slabě písčité jíl s ojedinělými uhlíky;
- 10 uhlíky;
- 12 šedý slabě písčité jíl s ojedinělými uhlíky;
- 31 šedožlutý písčité jíl;
- 32 světle šedý písek s úlomky cihel;
- 33 šedožlutý jílovitý písek s hručkami mazanice;
- 34 šedočerná hlína s uhlíky;
- 35 tmavě hnědošedý hlinitý písek s úlomky cihel;
- 38 béžový písek;
- 39 žlutý písek;
- 40 dlažba;
- 42 stavební rum;
- 44 hnědý písek;
- 45 rezavý písek; rezavěhnědý jíl se stopami žáru;
- 47 krusta jílovitého písku;
- 48 zelenošedý jíl s uhlíky;
- 49 šedý jíl (nepřepálená mazanice).

V roce 2000 se v souvislosti s plánovanou opravou kašny a jejího technického zázemí uskutečnil záchranný archeologický výzkum v těsném západním sousedství výše zmíněné trafostanice (předběžná zpráva viz Ježek 2000, 114). Při východní stěně stavební jámy pro vodní nádrž kašny (obr. 3) byl odhalen a zdokumentován zahluobený objekt o zachovalé délce západní stěny cca 1,8 m (jižní část porušena raně novověkým zdíven), zahluobený do podloží 0,9–1,3 m. Jeho stěny byly zajištěny kůlovou konstrukcí s mohutnějšími kůly v rozích (severo- a jihozápadní) a slabšími svislými dřevy mezi nimi. Výplň tvořilo jílovité souvrství v horní části s vrstvou mazanice. Z výplně mimo keramických nálezů, datovatelných do 2. poloviny 14. – poč. 15. století, pochází část železného kování dveří (lbidem).

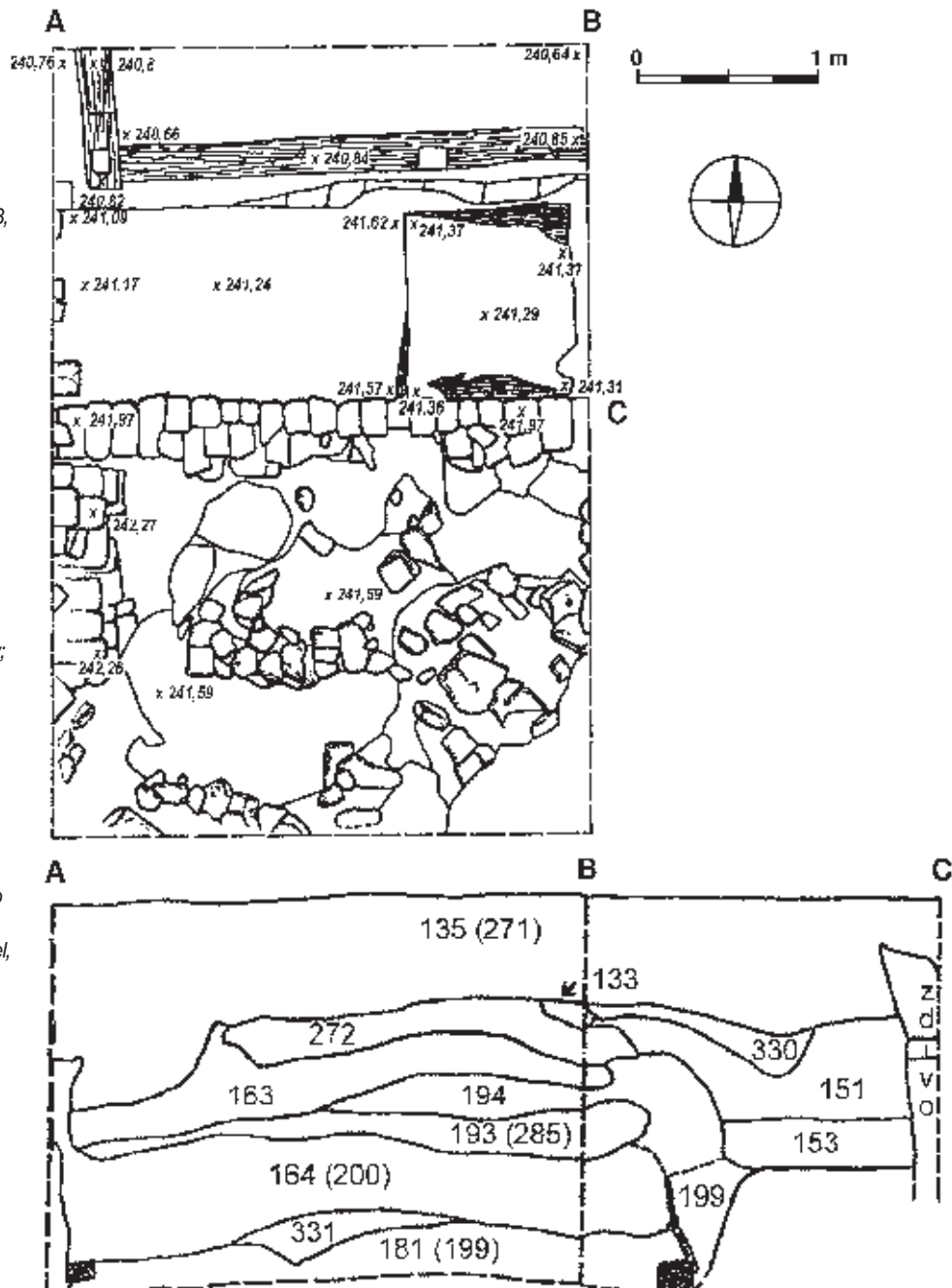
Další dvě „zemnice“ odkryl výzkum v roce 2001 na nádvoří čp. 101–103 v Dlouhé ulici (předběžná zpráva s původní, poněkud odlišnou interpretací viz Bláha R. 2002, 189–190). Obě se nacházely ve východní části zkoumané plochy (přibližně v prostoru zadního traktu původní parcely čp. 102. První objekt ležel v severní části sektoru A3. Stavba byla zahluobena cca 75 cm do podloží, odkryté délky stěn činily 2,7 a 0,8 m. Z detailů vnitřní konstrukce se podařilo zachytit nároží stěn s konstrukcí podobnou objektu č. 10 z výzkumu v roce 1997 v ploše Malého náměstí, tedy jednostranné pravoúhlé překlápání čel trámů bez zhlaví s kvadratickým otvorem pro čep svislého dřevěného prvku. Další kvadratický otvor byl zjištěn asi 1,8 m od nároží (obr. 4). V horní části výplně objektu byly nalezeny zbytky dalšího trámu a z její dolní části pochází spodek nádoby, vyrobené na pomalu rotujícím hrncířském kruhu (podsýpka na dně) a vypálené do světlých tónů, kterou lze (pouze rámcově) datovat do poloviny 14. století. Ze zásypu, narušeném mladšími zásahy, pochází zlomky keramických nádob s okraji typu okruží (obr. 6:1), s nimiž se lze v Hradci Králové setkat ve 2. polovině 14. – poč. 15. století. Pro datování celé situace jsou důležité zlomky keramiky ze zásypu odpadní jámy (v. 151–153), částečně narušující popisovaný zahluobený objekt s dřevěnou konstrukcí. Z kontextu 153 pocházejí části cihlové červených, tvrdě pálených neglazovaných tenkostěnných nádob s jednoduchým, ven vyhnutým (různě prožlabeným) okrajem a výzdobou tvořenou vývalkovou šroubovicí, které lze v hradeckém prostředí datovat do 1. poloviny 15. století (obr. 6:2).

obr. 4
Hradec Králové, Dlouhá ul., čp. 101–103,
výzkum 2001, sonda A3, půdorys a řez
zahluobeného objektu s výdřevou.

Abb. 4
Hradec Králové, Dlouhá Str., čp. 101–103,
Forschung 2001, Sonde A3, Grundriss
und Schnitt des eingetieften Objektes
mit Auszimmerung.

legenda

- 133 béžový šedý jíl se stopami
spálených dřev;
- 135 hnědý hlinitopísčité jíl
s ojedinělými uhlíky a čóčkami
žlutého jílu;
- 151 světle hnědošedý písčité jíl
se zelenavým nádechem s uhlíky
a čóčkami žlutého
a načervenalého jílu;
- 153 hnědá hlína s organickými zbytky;
- 163 směr žlutého a hnědočerného
jílu a písku;
- 164 hnědý hlinitý jíl smíšený
se žlutým jílem;
- 181 špinavě šedý jíl;
- 193 mazanice s dřívím;
- 194 směr žlutého jílu a hnědé
písčité hlíny;
- 199 směr žlutošedého, tmavěšedého
a šedobílého jílu;
- 272 žlutošedý jíl s malými zbytky cihel,
smíšený s vrstvou 163;
- 330 spálená mazanice s uhlíky;
- 331 rozdrčená přepálená mazanice.

Ještě zajímavější konstrukční detaily přinesl o něco jižněji položený sídlištní objekt v sondě B3. Jeho základ tvořila pravouhlá jáma, jejíž stěny byly do podloží zahloubeny až 1,7 m (z tohoto důvodu byl tento objekt původně interpretován jako odpadní jáma). Na dně se zachovala dřevěná konstrukce, tvořená dvěma trámy spojenými přeplátováním bez zhlaví.

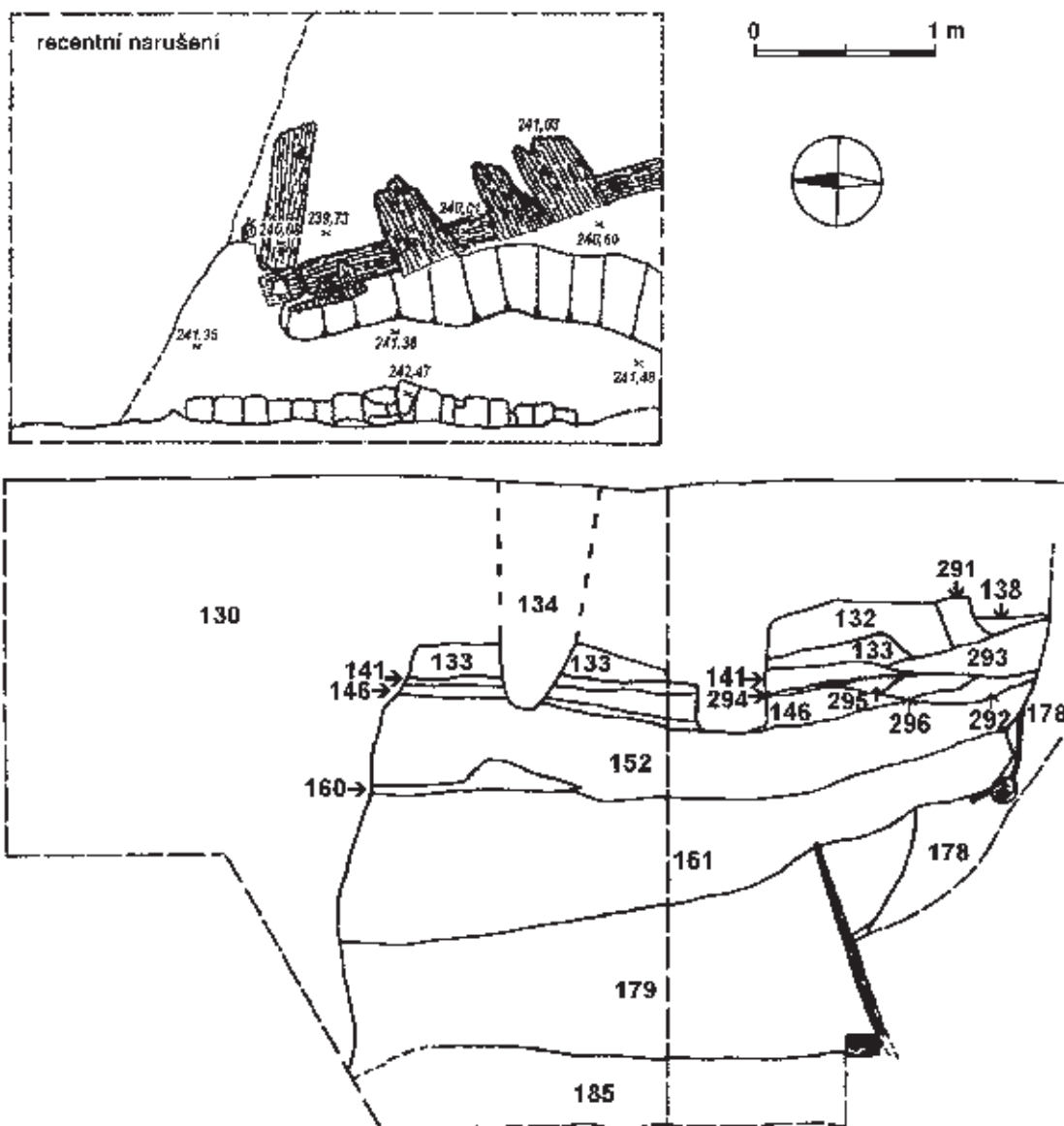
Ve svrchním prvku byl zjištěn kvadratický výdlab, který sloužil k upevnění svislého dílu dřevěné konstrukce. V tomto případě se zachovalo dřevěné obložení stěny, které tvořila svislá prkna zasunutá mezi vnější okraj trámové konstrukce a stěnu jámy. Výplň objektu (jehož severní část mimo vlastní nároží zcela zničil novověký zásah) o zachované délce západní stěny 2,5 m obsahovala jednotlivé vrstvy černošedého a špinavě žlutého jílu a při dně tmavší černošedou vrstvou promíšeného jílu, snad zbytky podlahy (bez dalších relikvů konstrukce; obr. 5). Četné zlomky keramiky (technologicky stále povětšinou typu „hradištní tradice“ s převládajícími vytaženými okraji či náběhy na okruží – viz obr. 6:3 a 6:4) datují zánik stavby nejspíše do období kolem poloviny 14. století.

obr. 5
Hradec Králové, Dlouhá ul., čp. 101–103,
výzkum 2001, sonda B3, půdorys a řez
zahloubeného objektu s vydřevou.

obr. 5
Hradec Králové, Dlouhá Str., čp. 101–103,
Forschung 2001, Sonde B3, Grundriss
und Schnitt des eingetieften Objektes
mit Auszimmerung.

legenda

- 130 směs hnědého písku a hlíny s úlomky cihel;
- 132 mazanícová drť;
- 133 béžovošedý jíl se spálenými dřevy;
- 134 hnědý hlinitý písek;
- 138 sypká hnědá hlína s úlomky mazanice;
- 141 špinavě žlutý jíl s úlomky cihel;
- 146 žlutozelený mazlavý jíl;
- 152 hnědý písčitéjíl s uhlíky a cihlovou (mazanícovou) drtí;
- 160 žlutý jíl;
- 161 hnědočerná hlína s organickými zbytky;
- 178 špinavě hnědožlutý jíl;
- 179 šedý jíl smíšený s hnědým jílem a dřevem;
- 185 šedý jíl promíšený s bílým jílem a uhlíky;
- 291 žlutošedý mazlavý jíl s částmi cihel;
- 292 šedočerný písčitéjíl s uhlíky a ojedinělými čočkami žlutého jílu;
- 293 šedohnědý písčitéjíl promíšený se žlutým jílem;
- 294 uhlíky (spálené dřevo);
- 295 šedohnědý písčitéjíl promíšený se žlutým jílem;
- 296 šedočerný písčitéjíl s mazanícovou drtí.

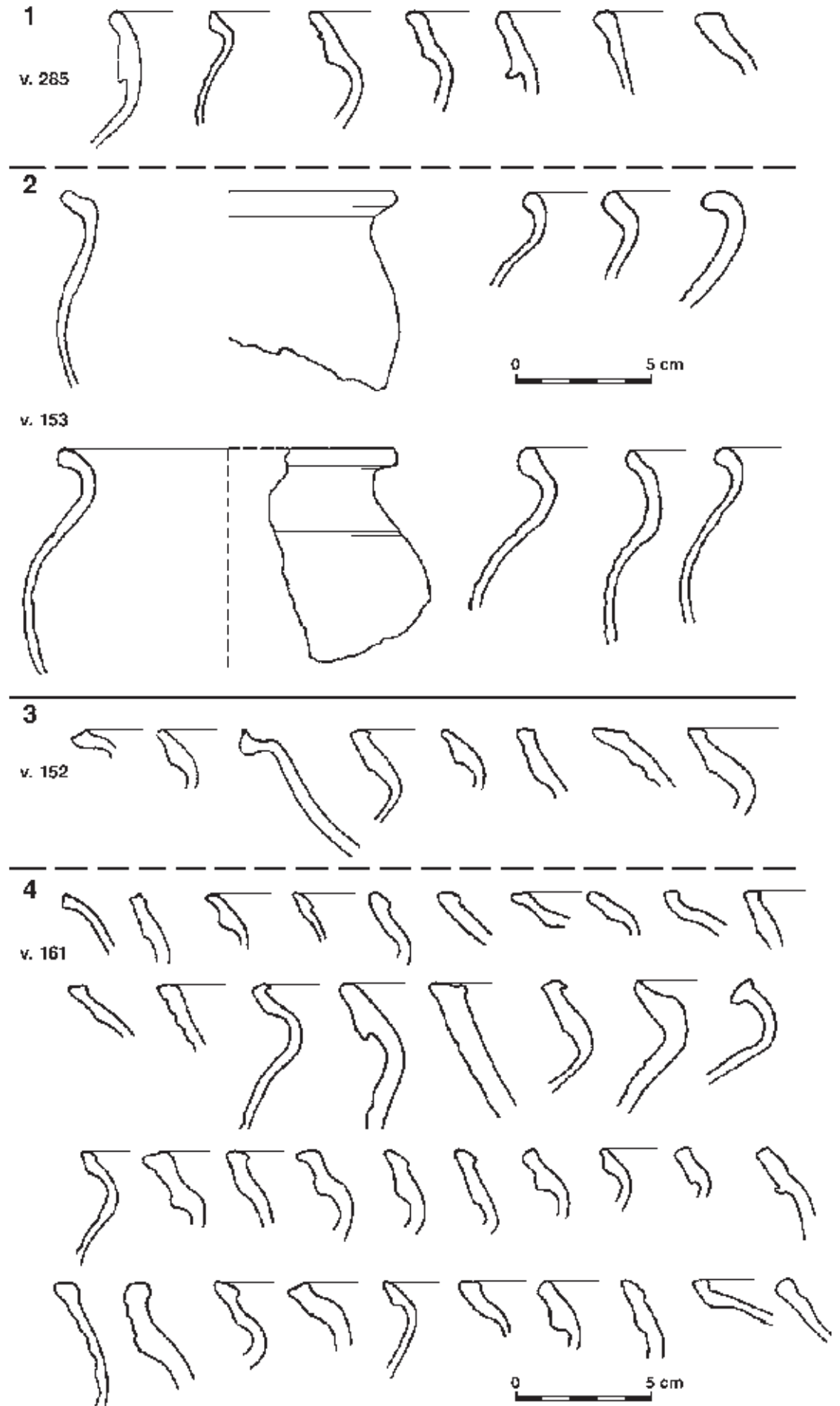

Z pěti objektů, nalezených v posledních letech v Hradci Králové, dva posledně popisované ležely v zadní části středověké parcely na severním okraji jádra středověkého města (dnes areál čp. 101–103). Bohužel novověké stavební zásahy celou situaci značně znejasňují, neboť celá přední část městského je zastavěna předním traktem objektu bývalé věznice z 19. století (tento rozsáhlý areál navíc setřel stopy původní středověké parcelace) a k dalším recentním narušením došlo právě v prostoru mezi oběma zahloubenými stavbami, což znemožňuje zjistit vzájemné stratigrafické vztahy.

Ostatní tři dřevohlinité stavby byly nalezeny v prostoru dnešního Malého náměstí, severně od dnešní komunikace, spojující Velké náměstí s Mýtskou ulicí, tedy původním výjezdem z města. Západní stěna objektu 2 (+6)/97 a východní stěna obj. 10/97 byly od sebe vzdáleny pouze cca 1 m. Východnější vstupní šíje ze zahloubených staveb směřovala k severu. Zde se také nacházelo zřejmě funkční zázemí, tvořené v tomto případě cihlovou pickou (obj. 11). Mezi oběma zahloubenými stavbami byly zjištěny stopy parcelní hranice (Sigl 1999, 166). Komplikovanější situace byla zjištěna výzkumem v roce 2000. Zahloubený objekt 7/00 zanikl nejspíše na přelomu 14. a 15. století. Vzhledem ke složité stratigrafické situaci není zcela jasný vztah mezi touto zahloubenou stavbou s vydřevěnými stěnami a severněji položenými zahloubenými objekty 1, 2 a 4 (další pravouhlá obdélníková stavba s dřevěnou podlahou, zaniklá nejspíše v 1. pol. 14. století a do ní vložená studna, zasypaná asi ve druhé polovině 14. století – viz Ježek 2000, 110).

obr. 6
Hradec Králové, Dlouhá ul., čp. 101-103,
výzkum 2001, ukázky keramických
zlomků ze zahloubených objektů, 1-2:
sektor A3, 3-4, sektor B3.

Abb. 6
Hradec Králové, Dlouhá Str., čp. 101-103,
Forschung 2001, Beispiele
von Keramikfragmenten
aus den eingetieften Objekten:
Sektor A3, 3-4, Sektor B3.

Společným znakem dřevohlinitých staveb z Dlouhé ulice a z Malého náměstí – trafostanice je rámová konstrukce stěn (nárožní sloupy, zapuštěné do trámového věnce, v jednom případě mezi stěnu stavební jámy a rám svisle zasunuta prkna – viz výše). Bohužel ani u jediné stavby se nepodařilo odkrýt celou jednu stěnu a nelze proto přesně určit rozměry těchto objektů. Blíže lze snad stanovit rozměry objektu 10/97, s nímž souvisí i dřevěné prvky ze sondy před čp. 9 z roku 1970. Pokud se skutečně jedná o jednu stavbu, přesahovala by délka severojižních stěn 6 m a západovýchodní rozměr by činil minimálně 5 m. Celou jednu stěnu nemáme k dispozici ani u zahluobeného, kůly vymezeného objektu č. 7, z výzkumu na místě zázemí kašny v roce 2000. Přesto lze říci, že z hlediska dochované konstrukce i velikosti můžeme hradecké zahluobené objekty typu zemnice přímo srovnávat s podobnými stavbami, např. v dolnoslezských městech (souhrnně Jaworski 1999, 71, 72, 75–75; Piekalski 1996, především s. 104–108), ale také na Moravě (např. Bláha J. 1999, 198–202; viz též např. Loskotová-Procházková 1995, 113, 121 ad).

Popisované nálezy z Hradce Králové nemohou zatím příliš přispět k diskusi nad funkcí těchto objektů. Lze upozornit na to, že ani v jednom případě v nich nebyly zjištěny stopy po otopném zařízení, a proto by bylo možné tyto zahluobené stavby interpretovat jako sklepy (popř. polosuterény – viz výše různou mírou zapuštění do podloží) nadzemních domů (Sigl 1999, 165). Přítomnost otopného zařízení však, jak se ukazuje, nemůže být brána jako přímý důkaz o obytné funkci těchto suterénních prostor (Vařeka 2002, 265–266). Lze také upozornit na fakt, že u všech hradeckých zahluobených objektů s rámovou konstrukcí byla u dna dokumentována jílovitá vrstva se stopami dřev, kterou lze interpretovat jako zbytky podlah. Za povšimnutí dále stojí nálezy strusky z výplně jižní části objektu 10/97 (sonda z roku 1970; Richter-Vokolek 1995, 53).

1) *K výrazným proměnám zástavby ovšem došlo i v prostoru dnešního Velkého náměstí. Jeho jižní a východní část byla zřejmě minimálně do 1. čtvrtiny 13. století zastavěna objekty obytného a hospodářského charakteru. K úpravě povrchu Velkého náměstí, kterou lze považovat za jeden z projevů vznikajícího města, došlo ještě v polovině 13. století (Sigl – Vokolek 1992, 83–87). Podobně archeologický výzkum na staveništi trafostanice v roce 1995 ve východní části Velkého náměstí přinesl překvapivé nálezy zahluobených objektů a především studny či jímky, rámcově datovatelné do průběhu 13. století (Kalferst 1996, 45).*

Je třeba se zastavit nad datováním těchto objektů. Jak již bylo uvedeno výše, všech pět zde prezentovaných staveb zaniklo nejspíše v průběhu 1. resp. 2. poloviny 14. století. U objektů 2 (6) a 10/97 lze alespoň rámcově určit dobu jejich vzniku. Výkop jejich zahluobené části tu totiž narušil starší kontexty, které lze na základě keramických nálezů datovat do 1. čtvrtiny – poloviny 13. století (Sigl 1998, 130). Zdá se tedy, že vznik hradeckých „zemnic“ lze spojit s obdobím počátků města, zmiňovaného poprvé již k roku 1225. Jejich umístění (mimo jiné) v prostoru dnešního Malého náměstí je navíc dokladem odlišné strukturované zástavby východní části hradeckého návrší v prvním století existence právního města. **1)** Tím se znovu otevírá otázka původního rozsahu města, které někteří starší badatelé lokalizovali do západní poloviny hradeckého návrší, s tím, že od východní části bylo odděleno příkopem, resp. strží. K rozšíření pak mělo dojít v první čtvrtině 14. století (shrnutí celé problematiky viz Richter-Vokolek 1995, 85). Předpokládaný příčný příkop (strž) ovšem novější archeologické výzkumy a geologické sondáže zatím nepotvrdily (Tamtéž, 88). Otázce původního reliéfu hradeckého návrší bude však nutno v budoucnu věnovat zvýšenou pozornost, jak ukázal nedávný objev východního svahu rozsáhlé terénní deprese v západní části areálu čp. 101–103, probíhající ve směru SV–JZ a zasypané nejspíše na počátku 14. století (Bláha R. 2002, 190–191).

Rámcově datování zániku dřevěných zahluobených staveb z Malého náměstí tedy naznačuje, že v průběhu 14. století došlo k zásadní proměně struktury zástavby ve východní části středověkého města, kdy zanikla zástavba severně od komunikace, spojující dnešní Velké náměstí s Mýtskou bránou a bylo vyměřeno lichoběžníkovité náměstí. Zdal se tak stalo již např. v souvislosti s doloženým požárem města v roce 1339 (např. Mikulka 1996, 33) nelze za dosavadního stavu poznání říci. O určitých stavebních úpravách a změnách v této části města v tomto období však může mimo jiné svědčit doložené pojmenování Mýtské brány z roku 1390 jako „nové“ (Tomek 1997, 32). Tyto změny struktury zástavby se ovšem nemusely týkat pouze východní poloviny návrší. Lze totiž poukázat na skutečnost, že přibližně ve stejném časovém horizontu došlo k zániku zahluobených objektů v zadním traktu parcely dnešního čp. 102 v Dlouhé ulici. Zde ovšem zůstává celý vývoj zástavby městiště znejasněn přestavbami v 19. století.

Lze tedy shrnout, že dosavadní zjištěné dřevohlinité zahluobené stavby typu zemnice v Hradci Králové můžeme spojit s obdobím prvního století existence města, od 1. poloviny 13. do počátku 2. poloviny 14. století. K zániku těchto staveb dochází v následujícím období 2. poloviny 14. století, kdy se utváří dodnes existující síť ulic a náměstí. Týká se to především prostoru dnešního Malého náměstí, ale zřejmě i dalších částí jádra středověkého města.

Literatura**BARAN, L. 1952**

K studiu lidové architektury (Stavební materiál a konstrukce lidových staveb dřevěných), Český lid 39, s. 230–237.

BLÁHA, J. 1999

Archeologické poznatky ke stavební konstrukci nejstarších měšťanských domů v Olomouci – Archäologische Erkenntnisse zur Baukonstruktion der ältesten bürgerlichen Häuser in Olomouc (Olmütz), Archaeologia historica 24, s. 189–213.

BLÁHA, R. 2002

Záchranný archeologický výzkum na nádvoří čp. 101 až 103 v Hradci Králové (předběžná zpráva) – Salvage excavations within the courtyard of house Nos. 101, 102 and 103 at the city of Hradec Králové, a preliminary report, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 28, s. 186–196.

JAWORSKI, K. 1999

Późnośredniowieczne budownictwo drewniane we Wrocławiu – Spätmittelalterlicher Holzbau in Breslau, In: Mediaevalia archaeologica 1, Praha-Wrocław, s. 57–87.

JEŽEK, M. 2000

Výzkum v místě kašny na Malém náměstí v Hradci Králové – Excavations at the site of a public font in the Malé náměstí (Small Square) at Hradec Králové, Zpravodaj Muzea v Hradci Králové 26, s. 107–131.

KALFERST, J. 1996

Zpráva o záchranném výzkumu na rekonstrukci transformační stanice 5/04 kV č. 5 na Velkém náměstí v Hradci Králové – Rescue excavations during reconstruction work on a transformation plant 5/04 kV No. 5, Velké náměstí, Hradec Králové, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 22, s. 41–49.

LOSKOTOVÁ, I. – PROCHÁZKA, R. 1995

Brněnské zemnice (Příspěvek k vývoji městské zástavby 13. stol.) – Brünner Grubenhäuser (Beitrag zur Entwicklung der Stadtverbauung im 13. Jh.), Brno v minulosti a dnes 13, s. 112–149.

MIKULKA, J. 1996

Dějiny Hradce Králové do roku 1850 I/1, Hradec Králové.

PIEKALSKI, J. 1996

Alte und neue Holzbauten in den mittelalterlichen Rechtsstädten Schlesiens Hausbau und Raumstruktur früher Städte in Ostmitteleuropa, Památky archeologické – supplementum 6, s. 101–112.

RICHTER, M. – VOKOLEK, V. 1995

Hradec Králové, slovanské hradiště a počátky středověkého města, Hradec Králové, Praha.

SIGL, J. 1998

Archeologický výzkum na stavbě trafostanice na Malém náměstí v Hradci Králové v r. 1997 – Archaeological excavations at the building site of an electrical plant in the Malé náměstí (Small Square), Hradec Králové, in 1997, Zpravodaj Muzea v Hradci Králové 24, s. 127–136.

SIGL, J. 1999

Změna struktury městské zástavby na Malém náměstí v Hradci Králové – Die Änderungen in der städtischen Bebauungsstruktur auf dem Platz „Malé náměstí“ (dt.: „Kleinplatz“) in Hradec Králové, Archaeologia historica 24, s. 161–168.

SIGL, J. – VOKOLEK, V. 1992

Výzkum Velkého náměstí v Hradci Králové – Erforschung des Grossen Marktes in Hradec Králové, Archaeologia historica 17, s. 83–90.

TOMEK, V. V. 1997

Z dějin Hradce Králové, Hradec Králové.

VAŘEKA, P. 2002

Zahloubené stavby v českých městech vrcholného středověku – zemnice nebo suterény nenalezených nadzemních domů – Sunken buildings within the High Medieval Bohemian towns-sunken dwellings or cellars of untraced surface buildings, in: Neustupný, E. (red.), Archeologie nenalezaného, Sborník přátel, kolegů a žáků k životnímu jubileu Slavomila Vencla, Plzeň, s. 253–285.

Resumé

Der Beitrag macht auf einige Siedlungsobjekte des Typs „Wohngrube“ aufmerksam, die in den letzten 6 Jahren bei archäologischen Rettungsgrabungen im historischen Kern von Hradec Králové an den Tag kamen. Es handelt sich um insgesamt 5 Bauten, die 1997–2001 entdeckt wurden. Zwei davon wurden 1997 bei der Rettungsgrabung im Südteil von Malé náměstí gefunden. Es ging um einen Teil eines eingetieften Objekts mit dem Eingangsteil und Resten der Zimmerung der Nordwand. Ca 1 m westlich davon befand sich die Nordostecke eines weiteren eingetieften Baus mit Balkenkonstruktion. Das Ende eines der Balken wies eine ausgemeißelte Bolzenöffnung auf. Aus der Ausfüllung der beiden Bauten (die ca 80–100 cm in die Sohle eingetieft waren) wurde Keramikmaterial geborgen, das ihren Untergang in die Mitte des 14. Jahrhunderts datiert.

Bei der im Jahre 2000 westlich der vorherigen Freilegung vorgenommenen Grabung wurde der Westteil eines ca 1 m eingetieften Objektes dokumentiert, dessen Wände mit senkrechter Pfostenkonstruktion verfestigt waren. Sein Untergang kann anhand der Keramikfunde in die 2. Hälfte des 14. Jahrhunderts datiert werden.

Weitere zwei „Wohngruben“ legte die Grabung im Hof des Hauses Nr. 101–103 in der Dlouhá-Straße im Jahre 2001 frei. Im hinteren (nördlichen) Trakt der ursprünglichen mittelalterlichen Parzelle gab es einen ca 75 cm eingetieften Bau mit erhaltenem Teil des Balkenkranzes mit ausgemeißelter Öffnung für die Befestigung eines weiteren senkrechten Holzelements. Eine identische Konstruktion wurde südlich davon in einer rechteckigen, 170 cm tiefen Grube festgestellt. Die Holzverkleidung bildeten hier senkrechte Bretter, die in die Spalte zwischen der Wand der Baugrube und der Außenseite des Balkenkranzes eingesteckt waren. Keramikfragmente aus der Ausfüllung der beiden Objekte datieren die Bauten ans Ende des 13. – in die 1. Hälfte des 14. Jahrhunderts.

In keinem der fünf erörterten Objekte wurden neben Zimmerungsresten weitere Details von Baukonstruktionen und der Inneneinrichtung festgestellt, z.B. Fußböden oder Heizanlagen.

Die auf Malé náměstí festgestellten „Wohngruben“ stellen höchstwahrscheinlich Kellerräume der Häuser dar, die bis zum 14. Jahrhundert auf dem Platz standen und eine zusammenhängende Bebauung bildeten, die der Vermessung des öffentlichen Freiplatzes wohl am Ende des 14. Jahrhunderts vorging. Ähnlich können die Bauten in der Dlouhá-Straße mit dem ältesten Horizont der bürgerlichen Bebauung der bis heute existierenden mittelalterlichen Parzellen in Verbindung gesetzt werden.